

Obnova redovništva uz pomoć prave hermeneutike

Kardinal Franc Rodé, CM

1. Povijesne lekcije iz posvećenog života

Posvećeni život u Crkvi i civilnom društvu nije nikada imao sporednu ili minornu ulogu. Kao što je papa Ivan Pavao II. napisao, "opća prisutnost posvećenog života i evanđeosko obilježje njegova svjedočenja posve očito dokazuju – ako je to potrebno – da on nije izolirana i rubna stvarnost, nego da se tiče cijele Crkve... U zbilji, posvećeni život se stavlja u samo srce Crkve kao odlučujući čimbenik njezina poslanja budući da 'izražava najdublju narav kršćanskog zvanja' i težnju cijele Crkve-Zaručnice prema sjedinjenju s jedinim Zaručnikom... (posvećeni život) duboko u sebi pripada životu Crkve, njezinoj svetosti i njezinu poslanju."¹

Teško je precijeniti važnost posvećenog života za dobro Crkve i ljudskog roda u cjelini. Već od prvih kršćanskih vremena neke je muškarce i žene Duh potaknuo da posvete čitav svoj život tješnjem nasljedovanju Krista. Njihovo posvećenje je postupno poprimilo mnogostruke nama dane poznate oblike: pravila i načine života kojima su sada izražene i ovjekovječene karizme koje je dao Duh Sveti.

Već i letimičan povijesni pregled može zorno pokazati da bi bez prisutnosti i djelovanja redovnikâ i redovnicâ, usprkos njihovim kulturnim i povijesnim ograničenostima koje su prepoznate, povijest zapadne civilizacije i evangelizacija velikih dijelova svijeta bila uvelike siromašnija.

Povijest Crkve u Sjedinjenim Američkim Državama svojim su doprinosima obogatili posvećeni muškarci i žene koji su ostavili neizbrisivi trag na kulturi.

Tijekom posjeta pape Benedikta Sjedinjenim Američkim Državama u travnju, u svom obraćanju mladima okupljenim u newyorškom sjemeništu St. Joseph, Sveti je Otac rekao: "Karizme je dao Duh Sveti koji je nadahnuo utemeljitelje i utemeljiteljice i oblikovao zajednice kasnijom duhovnom baštinom. Začuđujuće obilje karizmi vlastitih svakoj redovničkoj ustanovi čudesno je duhovno bogatstvo. Doista, povijest Crkve možda najljepše oslikava povijest njezinih škola duhovnosti, od kojih su mnoge nastale kao plod svetih života utemeljitelja i utemeljiteljica."²

Prva četiri lika koja je Benedikt XVI. predložio mladima i sjemeništarima u Dunwoodyju kao uzorne svjedoke evanđelja na tlu Sjedinjenih Američkih Država, bili su zavjetovane osobe: sveta Elizabeth Ann Seton, sveti Frances Xavier Cabrini, sveti John Neumann, te blažena Kateri Tekakwitha koja je 1679. učinila zavjet čistoće kao izraz posvećenog djevičanstva.

Jednu od neizbrisivih stranica u povijesti misija u ovoj blagoslovljenoj zemlji ispisali su herojski francuski isusovci misionari koji su podnijeli mučeništva na području današnje američke savezne

¹ Ivan Pavao II., Postsinodska apostolska pobudnica *Vita consecrata* o posvećenom životu i njegovu poslanju u Crkvi i svijetu, br. 3.

² Benedikt XVI., *Obraćanje mladima, sjemeništarima i bogoslovima u sjemeništu St. Joseph, Yonkers, New York, 19. travnja 2008.*

države New York i Ontario u Kanadi te franjevci i drugi misionari na južnoj i zapadnoj obali Sjedinjenih Američkih Država. Znakovito je da su u National Statuary Hallu u United States Capitolu razne države predstavljene skulpturama redovnika i redovnica, kao što su, primjerice, majka Josipa iz družbe sestara providnosti, sveti Damjan iz Molokaja, otac Euzebije Kino, otac Jacques Marquette, otac Junipero Serra te mnogi drugi.

U posljednja dva stoljeća mnogi su redovnici u Sjedinjenim Američkim Državama dali odgoju najveći prioritet. Ta zadaća, kao što je istaknuo papa Benedikt u svom nedavnom obraćanju katoličkim odgojiteljima u Washingtonu, iziskuje velike žrtve: "Velikani kao što su sveta Elizabeth Ann Seton i drugi utemeljitelji i utemeljiteljice, s velikom su upornošću i dalekovidnošću udarili temelje današnjoj golemoj mreži župnih školâ pridonijevši duhovnom blagostanju Crkve i naroda. Neki su, poput svete Katharine Drexel, posvetili svoje živote odgoju onih koje su drugi zanemarili – u njezinu slučaju bili su to Afroamerikanci i američki domoroci. Nebrojani predani redovnice, redovnici i svećenici zajedno s požrtvovnim roditeljima pomogli su, preko katoličkih škola, naraštajima doseljenikâ da se oslobode siromaštva i zauzmu svoje mjesto u matičnom društvu."³

U posljednjih četrdeset godina Crkva prolazi kroz jednu od najvećih kriza u povijesti. Svima nam je poznato da dramatična situacija u kojoj se nalazi posvećeni život nije nešto marginalno u takvom stanju stvari. Promatrači su opazili da praktički u svim zapadnim zemljama mnoge redovničke zajednice doživljavaju vrhunac jedne poduže krize koju, kako oni tvrde, već potvrđuju statistički pokazatelji.

U mnogim od tih zapadnih zemalja redovnici su izgubili svaku nadu. Pomirili su se s time da su izgubili poletnost, značenje, radost, privlačnost i svježinu. Ali, s Amerikom to nije slučaj. Vitalnost, kreativnost, izobilje koje označava naprednu kulturu Sjedinjenih Američkih Država odražava se na kršćanski život, a također i na posvećeni život. Pomislite samo da je od Drugoga vatikanskog koncila naovamo na tom plodnom tlu poniklo više od stotinu novih redovničkih zajednica.

Tu je zemlju papa Benedikt posjetio u travnju kako bi joj donio poruku Kristove nade. Kada se vratio u Rim, rekao je: "Otkrio sam silnu vitalnost i odlučnu volju za svjedočenjem vjere u Isusa." S velikom je radošću priznao da su njega samog "američki katolici učvrstili u nadi"⁴.

2. Trenutačno stanje redovničkog života

Usprkos toj negdašnjoj veličini i sadašnjoj vitalnosti, mi znamo – i to je jedan od najvećih razloga zašto smo se okupili ovdje danas – da u redovničkom životu u Americi nije sve kako bi trebalo biti. Svoja opažanja želim danas posebno uputiti aktivnim redovnicima.

Veliko opadanje broja posvećenih žena i muškaraca, ukidanje mnogih zajedničkih apostolata i službi, zatvaranje zajednicâ, nevidljivost zajedničkog svjedočenja posvećenog života, združivanje

³ Benedikt XVI., Obraćanje katoličkim odgojiteljima u konferencijskoj dvorani američkog katoličkog sveučilišta u Washingtonu, D. C., 17. travnja 2008.

⁴ Benedikt XVI., Nagovor uz molitvu Kraljice neba, 27. travnja 2008.

provincijâ, spajanje različitih ustanovâ, starenje redovnika, izumiranje čitavih kongregacija... sve su to stvarnosti koje su nam i te kako poznate.

U značenju sintagme *posvećeni život* i iza statističkih pokazatelja krije se mnoštvo različitih situacija.

Prvo, postoje mnoge nove zajednice, neke više neke manje poznate, od kojih većina bilježi napredak i čiji su statistički pokazatelji, gledano zasebno, oprječni općim trendovima. Drugo, imamo starije zajednice koje su poduzele korake upravljene k očuvanju i obnovi izvornog redovničkog života u vlastitim karizmama; one također, nasuprot općem trendu, bilježe sve veći rast i prosječna starost njihovih članova niža je od ukupne prosječne starosne dobi redovnika.

Nijedna od tih dviju skupina, dakle, ne potvrđuje opće trendove. Naprotiv, njihova budućnost izgleda obećavajuća ako nastave biti to što jesu i takve kakve jesu.

Treće, ima onih koji prihvaćaju sadašnje stanje nazadovanja kao, kako oni kažu, znak djelovanja Duha u Crkvi, kao smjerokaz koji treba slijediti. Među tim skupinama ima i onih koji su se naprosto pomirili s nestankom redovničkog života ili bar svojih redovničkih zajednica i nastoje to učiniti na najmirniji mogući način zahvaljujući Bogu na njegovim dobročinstvima iz prošlosti.

Nadalje, moramo također priznati da ima i onih koji su odabrali putove koji su ih odveli izvan zajedništva s Kristom u Katoličkoj crkvi iako su oni sami možda odlučili "ostati" u Crkvi samo fizički prisutni. To mogu biti pojedinci ili skupine u ustanovama koji imaju različite poglede, ali i čitave zajednice.

Na kraju, želim izdvojiti one koji gorljivo vjeruju u svoj osobni poziv i karizmu svoje zajednice te traže načine kako bi zaustavili i preokrenuli postojeći trend. Drugim riječima, razmišljaju o tome kako postići istinsku obnovu. Mogu to biti čitave ustanove, ili pojedinci, skupine pojedinaca ili čak zajednice unutar ustanovâ.

Moje su riječi u prvom redu upućene ovim posljednjim skupinama kako bih ih ohrabrio i dao nove ideje kako ići naprijed. U skladu s Pavlovim savjetom Korinćanima, te ideje mogu biti od koristi prvim dvjema skupinama: "Tko dakle misli da stoji, neka pazi da ne padne."⁵

Doista, nedavni naputak moje kongregacije o *Služenju autoriteta i posluhu* snažno ističe da je "autoritet pozvan održati karizmu vlastite redovničke obitelji živom. Vršenje vlasti podrazumijeva također da se osoba stavi u službu karizme dotične ustanove, brižno je čuva i posadašnjuje u pojedinoj zajednici ili provinciji odnosno čitavoj ustanovi."

Da bi se to postiglo, od pomoći je istražiti uzroke kriza i tu se suočavamo s nezaobilaznim i bolnim pitanjem nije li "obnova" upravo ono što smo činili nakon Koncila. Nije li to cilj za kojim smo sve do sada išli? I nije li nas upravo ta "obnova" dovela tu gdje smo sada?

Naime, treba razjasniti sam pojam obnove. Kao što je kardinal Avery Dulles u dalekovidnom članku prije pet godina istaknuo da je cilj "reforme dati novi i bolji oblik ranijim stvarnostima, pazeći pritom da se sačuva ono bitno. Za razliku od *uvođenja novotarija*, obnova podrazumijeva duboko jedinstvo; ona ne dodaje nešto strano i izvanjsko. Za razliku od *revolucije ili transformacije*, obnova poštuje i zadržava suštinu onoga što je ranije postojalo. Za razliku od *razvoja*, ona podrazumijeva da je nešto pošlo krivo te da treba biti ispravljeno. Polazišna točka

⁵ Prva poslanica Korinćanima, 10,12.

obnove je uvijek ideja ili institucija koja se afirmirala ali kod koje su uočene stanovite nesavršenosti ili nije ispravno realizirana. Cilj je postići to da osobe ili ustanove budu vjernije nekom već prihvaćenom idealu."⁶

Obnova, dakle, zahtijeva da se prepoznaju tri temeljne sastavnice:

- 1) ono bitno što treba očuvati
- 2) način na koji treba postupiti prema onom što je bitno, ali i prema onom što je pošlo krivo i treba biti ispravljeno
- 3) primijeniti nov način postupanja s onim što je bitno.

3. Hermeneutika diskontinuiteta i prekida

Koncil nudi jasno i iscrpno obilježje smjernica za potrebnu obnovu posvećenog života. Ključno je pitanje kako su se te smjernice tumačile i primjenjivale? U cjelini uzevši, Koncil je općenito tumačen i primjenjivan na dva različita i međusobno suprotna načina koja moramo malo pobliže pogledati ako želimo razumjeti što se dogodilo i zacrtati smjer kojim treba ubuduće ići.

"Zašto je implementacija Koncila, u velikom dijelu Crkve i konkretno u redovničkom životu, bila tako teška i praćena tolikim previranjima"⁷, pitao se papa Benedikt u jednom važnom govoru od prije tri godine. Odgovor koji je on dao je dubok i kristalno jasan. "To sve ovisi o ispravnom tumačenju Koncila ili – kao što bismo mi danas rekli – o hermeneutici, pravom ključu za njegovo tumačenje i primjenu. Do problema u njegovoj implementaciji došlo je zbog sučeljavanja i sraza dviju suprotnih hermeneutika. Jedna je dovela do konfuzije; druga je pak, tiho ali sve vidljivije, urodila i nastavlja rađati plodove." (...) "S jedne strane, postoji tumačenje koje bih ja nazvao 'hermeneutikom diskontinuiteta i prekida'; njoj su često vjetar u jedra davale simpatije masovnih medija i jednog pravca suvremene teologije. S druge strane, postoji 'hermeneutika reforme', obnove u kontinuitetu jednog subjekta – Crkve koju nam je Gospodin dao."

3.1. Opis hermeneutike diskontinuiteta i prekida

U analizama Svetog Oca hermeneutika diskontinuiteta temelji se na pogrešnom shvaćanju Crkve pa tako i Koncila, kao da bi ovo prvo bilo djelo samo jednoga čovjeka a drugo predstavljalo neku vrstu konstitutivne skupštine. Pravi "koncilski duh" bio bi poziv na promjenu i to u tolikoj mjeri da se za sve one dijelove koncilskih dokumenata u kojima se ponovno potvrđuje ono prošlo može mirne duše reći da su plod kompromisa te ih se može s pravom odbaciti u ime koncilskog "duha".

Duh prema kojem je sve novo i mora biti učinjeno novim potaknuo je neke da se upuste u gorljivo istraživanje, da naprave neoprezan iskorak onkraj slova Koncila. Ali taj je poziv toliko

⁶ Kardinal Avery Dulles, *True and False Reform*, First Things, 135, kolovoz/rujan 2003., str. 15.

⁷ Benedikt XVI., Božićno čestitanje članovima Rimske kurije i prelature, 22. prosinca 2005.

nejasan da su odmah izgubili tlo pod nogama i postali žrtvama svojih hirova i odbacili sve ispravke. U tome se idealiziranju išlo toliko daleko da se podcjenjivala krhkost ljudske naravi i naivno se mislilo da će pristankom uz modernizam biti riješeni svi problemi te nastati posvemašnji sklad.⁸

Imajući u vidu navedena polazišta i u želji da se djeluje u najboljoj namjeri, postavlja se pitanje kako vršiti određene pokuse, a da se njima ne nanese nikakva šteta te kojih se načela treba pridržavati kako bi se ublažila tendencija k ucjepljivanju prohtjeva i modela moderne kulture u redovnički život.

3.2. Dominacija hermeneutike prekida u pokušaju obnove redovničkog života

Postoji fina ravnoteža u koncilskim dokumentima, ali je katkad, budući da je zadatak koji je postavljen pred nas bilo posadašjenje, bilo lakše opravdati promjenu no braniti kontinuitet.

U drugom poglavlju dekreta *Perfectae caritatis* čitamo sljedeće: "Prilagođena obnova redovničkoga života istodobno obuhvaća neprestano vraćanje na iste izvore svega kršćanskog života i na izvorno nadahnuće redovničkih ustanova, s jedne strane, i njihovu prilagodbu promijenjenim prilikama vremena, s druge strane." Gledano kroz prizmu hermeneutike prekida i diskontinuiteta, to "vraćanje na izvore svega kršćanskog života i na izvorno nadahnuće

⁸ Hermeneutici diskontinuiteta prijete opasnost da se nađe u raskoraku između predkoncilске i postkoncilске Crkve. Ona zastupa mišljenje da koncilski tekstovi kao takvi još ne izražavaju istinski duh Koncila, nego da su rezultat kompromisa u kojem se, da bi se postigla jednoglasnost, pokazalo nužnim zadržati i ponovno potkrijepiti mnoge prošle stvari koje su sada izgubile svaki smisao. Međutim, istinski duh Koncila nije moguće naći u tim kompromisima, nego, naprotiv, u poticajima prema onom novom koje je sadržano u tekstovima.

"Za te se novine držalo da predstavljaju istinski duh Koncila i, polazeći od njih i u skladu njima, navodno bi bilo moguće napredovati. Upravo zato što bi tekstovi tek na nesavršen način odražavali istinski duh koncila i novosti koje je sa sobom donio, bilo bi nužno hrabro se otisnuti onkraj tekstova i stvoriti prostor za novost u kojoj će najdublja nakana koncila biti izražena, premda još uvijek u nejasnom obliku."

"Riječju: ne bi trebalo slijediti tekstove koncila, već njegov duh. Na taj je način, očito, ostavljeno otvoreno veliko pitanje kako će se taj duh kasnije definirati, čime je ostavljen prostor za svakojake hirove."

"Narav koncila kao takva je, dakle, u svojoj suštini pogrešno shvaćena. Na taj se način koncil shvaća kao neku vrstu konstitutivne skupštine koja dokida staro uređenje i stvara novo. Međutim, konstitutivna skupština treba mandatora a potom treba biti potvrđena od mandatora, drugim riječima, uređenje mora služiti narodu. Koncilski oci nisu imali takav jedan mandat niti im ga je itko ikada dao; niti bi im ga itko ikada mogao dati zato što je osnovni ustroj Crkvi dao Gospodin i ona je dana nama da možemo zadobiti vječni život i da, polazeći od te perspektive, možemo unijeti svjetlo u život u vremenu i u samo vrijeme."

"Oni koji očekuju da će time što su svesrdno prigrlili modernu eru nestati sve napetosti i da će zahvaljujući složnoj 'otvorenosti prema svijetu' sve odjednom prerasti u čisti sklad, podcijenili su unutarnje napetosti kao i proturječja prisutna u modernoj epohi."

"Oni su podcijenili opasnu krhkost ljudske naravi koja je predstavljala prijetnju ljudskom napretku u svim povijesnim dobima i u svakoj povijesnoj konstelaciji. Te opasnosti, s novim mogućnostima i novom moći koju je čovjek stekao nad stvarima i samim sobom, nisu nestale već su naprotiv poprimile nove vidike: pogled na sadašnji povijesni trenutak jasno to pokazuje."

redovničkih ustanova" teži k tome da bude tumačeno u svjetlu "prilagodbe promijenjenim prilikama vremena" prije nego na neki drugi sličan način.

Sljedeći ulomci iz istoga dokumenta sadrže rečenice koje su nam poprilično poznate i tek ćemo uz priličan napor upamtiti ono ostalo što koncil kaže:

"(...) Neka se radi toga na prikladan način preispitaju konstitucije, 'direktoriji', običajnici, molitvenici, ceremonijali, kao i ostali takvi spisi, te se usklade s dokumentima ovoga Svetog sabora..." (3). "... dati mjesta dostatnim i razboritim pokusima... U onim, pak, stvarima koje se odnose na cijelu ustanovu, neka poglavari na prikladan način upitaju za savjet i saslušaju svoje članove." (4)

Nastavljajući čitati *Perfectae caritatis*, brojni ulomci koji slijede izriču ljepotu istinske naravi redovničkog života i zavrjeđuju da se nad njima zastane i dobro razmisli, ali usprkos njihovoj duljini i zgusnutosti i tome što apeliraju na duhovnost, molitvu, poslušnost, ljubav i tako dalje, sudbina im je zapečaćena jednom kada ih se počne čitati kroz prizmu hermeneutike promjene.

U tome se dekretu opetovano javljaju izrazi kao što su "prilagođena obnova" (8), "obnove stare dobrotvorne tradicije" (9), "usklade... sa zahtjevima apostolata" (9), "prilagode svoj život suvremenim potrebama" (10), "[neka] izraze [siromaštvo] u novim oblicima"(13). Neka, u poslušnosti, "poglavari... rado saslušaju svoje članove" (14). "Redovničko odijelo... neka bude jednostavno i čedno, istodobno siromašno i dolično; neka odgovara zahtjevima zdravlja i prilikama vremena i mjesta te neka bude prilagođeno potrebama službe" (17). Redovnici moraju biti primjereno poučeni "o običajima i načinima osjećanja i mišljenja koji vrijede u današnjem društvenom životu." (18)

Istina je da je to tek nekoliko rečenica nasumce izvučenih iz zgusnutih poglavlja koja su bogata duhovnim naukom i koja ističu prije svega neprolazne istine redovničkog života. Ali mnogi su skloni vjerovati da bi, ukoliko ih se istrgne iz konteksta i ukoliko se isključivo na njima usredotoče naponi za obnovu, one potpuno odgovarale istinskom "duhu" koncila. Tako prekid i diskontinuitet kao polazište postaje proroštvo koje u samome sebi nalazi ispunjenje i koje ne donosi ništa drugo nego upravo prekid i diskontinuitet.

3.3. Redovnički život nije izolirano bojno polje

"Aggiornamento" je bio omiljeni izraz i znači "posadašnjenje". Pretpostavlja nešto što bi trebalo osuvremeniti, pretpostavlja kontinuitet. Međutim, dogodilo se neko "pseudoposadašnjenje" koje je bilo neprepoznatljivo u katoličkim razmjerima.

Istražujući korijene toga "pseudoposadašnjenja" otkriva se ono što bi se moglo najbolje opisati kao "naturalizam" koji pretpostavlja duboko usredotočenje čovjeka na samoga sebe, odbacivanje nadnaravnog, i djeluje u ozračju radikalnog subjektivizma.

On izbija na vidjelo na mnogo načina: u govoru o svetosti koji nema nikakve veze s puninom Kristova zakona i shvaćanjem milosti; u minimiziranju grijeha; u prihvaćanju svijeta takvim kakav jest, svijet ne treba obraćenja; u uzimanju svijeta za mjerilo prema kojem se Crkva treba obnavljati; u shvaćanju apostolata ili službe koje se sastoji u prepuštanju udobnostima svijeta

radije no njegovu mijenjanju; u odbacivanju autoriteta, a napose od Boga uspostavljene vlasti, pa samim tim i odbacivanju učiteljstva i svih kanonskih i disciplinskih uredbi u Crkvi.

3.4. Posljedice hermeneutike diskontinuiteta i prekida u redovničkom životu

Moramo početi s priznanjem da zacijelo postoji mnogo toga što u redovničkom životu treba popraviti, što treba poboljšati u formaciji redovnikâ. Moramo također priznati da društvo pruža izazove za koje mnogi redovnici nisu spremni. U nekim je slučajevima potrebno razbiti kolotečinu i ostrugati talog zastarjelih običaja. U tome smislu moramo kategorički ustvrditi kako ne samo da koncil nije pogriješio što je poticao na obnovu redovničkog života nego je ona istinski nadahnuta od samoga Duha Svetoga.

Obraćajući se generalnim poglavarima i poglavaricama, papa Benedikt je izjavio: "Ovih je posljednjih godina posvećeni život ponovno preispitan s više evanđeoskog, crkvenog i apostolskog duha, ali ne smijemo zanemariti činjenicu da stanovite konkretne odluke nisu dale svijetu vidjeti autentično lice Krista životvorca. Sekularizirana kultura prodrla je u umove i srca nemalog broja posvećenih osoba, koji ovu shvaćaju kao neku vrstu pristupa modernitetu i kao modalitet pristupa suvremenom svijetu. To ima za posljedicu da, zajedno s nedvojbenim velikodušnim poletom, sposobnim za svjedočenje i potpuno predanje, posvećeni život danas poznaje zamku osrednjosti, prihvaćanja građanskih običaja i konzumerističkog mentaliteta."⁹

Pred kraj Drugoga vatikanskog koncila nalazio sam se u Parizu gdje sam radio na doktorskoj tezi o "čudima modernističke kontroverze". U to se vrijeme u Francuskoj na svakom koraku osjećalo oduševljenje zbog koncila jer su njegov rad pratili tisak i drugi mediji koji su davali parcijalnu sliku koncila kao "pobjede liberala nad konzervativcima".

Kada sam se vratio u Sloveniju, zatekao sam stanje u kojem je komunistički režim katoličku vjeru gurnuo u svojevrstu izolaciju gušeći javno izražavanje vjere i ograničavajući je na čisto privatni čin. Zatekao sam vjernike u društvu koji su bili zadojeni ideologijom materijalizma. Ubrzo sam shvatio da je ono što sam ponio sa sobom s mojih studija u Parizu bilo od veoma male koristi za moj pastoralni rad. Trebao sam biti bliže narodu i poštivati tradicionalne načine izražavanja vjere. Toliko sam naučio od običnih kršćanskih vjernika! Oni su me naučili voljeti Crkvu, poštivati Papu i biskupe u zajedništvu s njima.

Iz tog sam iskustva naučio veliku lekciju da redovnici koji su sekularizirali posvećeni život nisu to učinili na dobro vjernika Božjeg naroda. To čemu su oni težili nije bilo dobro Božjeg naroda. Prije no Božju volju tražili su svoju vlastitu.

Redovnički život, budući da je dar Duha Svetoga pojedinim vjernicima i Crkvi, ovisi osobito o vjernosti vlastitim korijenima, vjernosti utemeljitelju, vjernosti određenoj karizmi. Vjernost toj karizmi je od presudne važnosti jer Bog blagoslivlja vjernost dok se "oholima protivi"¹⁰.

⁹ Benedikt XVI., Obraćanje generalnim poglavarima i poglavaricama ustanova posvećenog života i družbi apostolskog života, 22. svibnja 2006.

¹⁰ *Jak* 4,6.

Potpunim prekidom s prošlošću išlo se protiv naravi redovničke zajednice i, što je još bitnije, naišlo se na Božju osudu.

Čim je naturalizam bio prihvaćen kao novi put, poslušnost je nestala bez traga jer poslušnost bez vjere i povjerenja ne može opstati. Molitva, osobito zajednička molitva i sakramentalna liturgija, svedena je na najmanju moguću mjeru ili napuštena. Pokora, trpljenje i sve što je bilo vezano uz "negativnu duhovnost" postalo je nešto što pripada prošlosti. Mnogim je redovnicima odjednom postalo neugodno nositi habit. Njihovo se apostolsko djelovanje iscrpljivalo u uplitanju u društvena i politička pitanja. Nova je teologija oblikovala shvaćanje vjere i dovela do njezinog razvodnjavanja. Sve je postalo problem o kojem se moglo naširoko i naveliko raspravljati. Odbacujući tradicionalne molitve, istinske duhovne težnje redovnika bile su usmjerene prije svega k traženju drugih više ezoteričnih oblika molitve.

Rezultati su se vrlo brzo pokazali u obliku odlaska članova. Kao posljedica toga, brzo je nestalo apostolata i službi koje su bile bitne za život katoličke zajednice i njezinih karitativnih postignuća – posebno škola. Zvanja su brzo presušila. I baš kada su posljedice već bile očite, još je uvijek bilo onih koji su tvrdili da stvari stoje loše jer nije pruženo dovoljno prilika za dovršenje projekta te je ovaj ostao nedovršen. I tako je počinjena šteta postajala sve većom i većom.

Treba nadalje primijetiti da su mnogi od onih koji su odgovorni za te pogubne odluke i postupke u tim postkoncilskim godinama sami kasnije napustili redovništvo. Mnogi od vas ovdje sada okupljenih pripadaju među one koji su ostali vjerni. S golemom hrabrošću preuzeli ste teret popravljavanja nastale štete i ponovnog izgrađivanja redovničkih obitelji. Uz vas sam srcem i molitvama.

4. Hermeneutika kontinuiteta i obnova

4.1. Opis hermeneutike kontinuiteta i obnove

Pravi "duh koncila" opisao je u svom inauguralnom govoru papa Ivan XXIII. kada je rekao da koncil želi "prenijeti, čisti i cjeloviti, nauk bez ikakva ublažavanja ili iskrivljavanja". "Nije nam dužnost samo gledati to dragocjeno blago, kao da bi se bavili samo starinom", nastavlja Papa dalje, "već prionuti svojski i bez straha tome poslu koji naše doba iziskuje od nas. Nužno je da prisanjanje uz cjelokupno učenje Crkve u njegovoj cjelini i točnosti bude predstavljeno u vjernoj i potpunoj podudarnosti s izvornim naukom, koji, ipak, treba proučavati i izlagati pomoću metoda istraživanja i pomoću literarnih formi suvremene misli. Jedno je srž drevnoga nauka pologa vjere, a drugo način na koji se predstavlja."

Te riječi daju potpuno drukčije tumačenje koncila od onoga koji je opisan na prethodnim stranicama. Tu u biti imamo hermeneutiku kontinuiteta i obnove.

Kontinuitet otkriva skladni dijalog između vjere i razuma. Razum, prosvijetljen nadnaravnim darom vjere, svojevolumeno i rado prisanja uz ono što je papa Ivan XXIII. nazvao "srži drevnoga nauka" koji je objavio Krist i kojeg ispravno tumači učiteljstvo uz pomoć nepogrešive i stalne pomoći Duha Svetoga.

Razum prosvjetljen vjerom ne će upasti u zamku suvremenog sekularizma. Istinsko proroštvo u Crkvi kani ispraviti ponašanje, a ne mijenjati apostolsku objavu. Kardinal Avery Dulles je to ovako objasnio:

"U našim je danima dosta raširen stav da prevladavajuće ozračje agnosticizma, relativizma i subjektivizma u sebi ima svojevrsnu normativnu vrijednost koja zapravo pripada Božjoj riječi. Moramo se svim silama usprotiviti reformatorima koji misle da Crkva mora odustati od toga da polaže pravo na apsolutnu istinu, da ona mora dopustiti različita mišljenja o njezinu nauku i da se njome mora upravljati prema načelima liberalne demokracije. Lažne reforme, zaključujem, su one koje ne poštuju imperativ evanđelja i od Boga dana tradicije i strukture Crkve ili koje narušavaju crkveno zajedništvo i teže radije raskolu. Samozvani reformatori često sebe proglašavaju prorocima, ali pokazuju svoje pravo lice svojim nedostatkom poniznosti, nestrpljivosti i nepoštivanjem Svetog pisma i tradicije."¹¹

4.2. Primjena i plodovi hermeneutike kontinuiteta i reforme

Danas možemo sa zahvalnošću gledati na Drugi vatikanski koncil koji nudi jasne smjernice za razlikovanje između suštine pologa vjere i njegovih očitovanja u različitim prilikama i okolnostima. Kontinuitet s onim što je bitno u redovničkom životu ne samo da ne priječi nego, naprotiv, potiče reformu onoga što je zastarjelo, sporedno i što se može dalje usavršavati. To je očito kada čitamo završne uravnotežene kriterije i smjernice za obnovu sadržane u brojevima 12-18 *Perfectae caritatis*, što smo spomenuli kada smo govorili o prekidu i diskontinuitetu.

Kada se tih nekoliko brojeva tumači kroz prizmu kontinuiteta, tražene promjene nisu nikada odvojene od njihovih korijena. Taj traženi kontinuitet u obnovi daje do znanja da koncil poziva na obnovu koja je na istaknut način obnova duha naglašavajući središnje mjesto Krista kakvim ga otkrivamo u evanđeljima, nasljedujući ga putem zavjetâ na putu koji su zamislili utemeljitelji (2).

Obnovu treba promatrati u vjernijem obdržavanju pravila i konstitucija (4).

To zahtijeva redovničko posvećenje koje ne znači samo umrijeti grijehu (krsni poziv), nego i odreći se svijeta i živjeti samo za Boga, služiti Crkvi i vršiti kreposti, navlastito poniznosti i poslušnosti, tražiti samo Boga, združiti kontemplaciju s akcijom (5).

Oni koji zavjetuju evanđeoske zahtjeve, trebaju dati prioritet ljubavi prema Bogu i hraniti vlastiti život na Pismu i euharistiji (6).

Koncil ne vidi dihotomiju između kontemplacije i akcije; ovo potonje izvire iz prvoga (7).

Kada članovi svjetovnih ustanova žive u svijetu, potrebno je dati prioritet duhovnoj izobrazbi (11).

Čistoća, siromaštvo, poslušnost (12, 13, 14) su znakovi koje se promatra kao istaknuto nadnaravne darove, koji se temelje na vjeri, nadi i ljubavi. Radikalnost njihove primjene je jasno izložena.

¹¹ Kardinal Avery Dulles, *True and False Reform*, str. 17.

Potreba za zajedničkim životom koji se živi u molitvi, ljubavi i uzajamnom pomaganju istaknuta je u broju 15.

Papinsku klauzuru trebaju zadržati redovnice posvećene isključivo kontemplativnom životu (16).

Redovničko odijelo treba biti odgovarajuće i prilagođeno potrebama službe, potrebno ga je zadržati (17).

Broj bolje poznatih novih redovničkih redova i pokreta bio se već ustalio u vrijeme koncila. Oni su se propitkivali u svjetlu smjernica koje je izdao koncil i bili su jednodušno vjerni svom izvornom duhu kakav je izražen u koncilskim dokumentima. I nove zajednice utemeljene od tada našle su u koncilskom učenju ključ za razumijevanje samih sebe. Premda se pojam "obnova" ne može primijeniti na novoosnovanu zajednicu, te su se nove zajednice, bez iznimke, pri svojem osnivanju vodile elementom kontinuiteta i bitnim sastavnicama redovničkog života koje su izražene na koncilu. Je li puka slučajnost to što one bilježe stalni rast?

Sveti je Otac ovako sažeo plodove te hermeneutike:

"Gdje god se u primjeni koncila vodilo tim tumačenjem, bujao je novi život i dozrijevali novi plodovi. Četrdeset godina nakon koncila, možemo pokazati da je pozitivno daleko veće i življe no što je to izgledalo burnih šezdesetih. Danas vidimo da premda se dobro sjeme polako razvijalo, ono je ipak raslo; sve je veća i naša duboka zahvalnost za sve ono što je učinjeno na koncilu."¹²

5. Tražiti obnovu u trenutačnim povijesnim okolnostima

Sada se moramo suočiti s pitanjem: Kamo dalje? Ima li novog života za redovničke zajednice u Sjevernoj Americi koje teže istinskoj obnovi?

Ovdje moramo primijetiti da, premda je pozadina tih problema ista, i da su problemi i izazovima s kojima se redovnici i redovnice suočavaju isti (tehnički jezik, sklonost ka relativizmu, gubljenje osjećaja za nadnaravno, u nekim slučajevima sumnja u Kristovu važnost i njegovu središnjost), isto je tako točno da se svaka skupina suočava sa sebi svojstvenim izazovima. Redovnice se napose trebaju kritički angažirati oko određene struje feminizma koja, iako je već postala staromodnom, ima veliki utjecaj u određenim sredinama.

Dopustite mi da se usredotočim na neke zajedničke sastavnice. Ako su prekid i konfuzija ono što karakterizira najnovije teškoće u redovničkom životu, tada napredak treba biti u znaku većeg traženja kontinuiteta i jasnoće. Trebamo, poput pismoznanca koji je upućen u kraljevstvo nebesko, iz svoje riznice iznositi novo i staro¹³.

5.1. Kontinuitet s onim bitnim, povrh svega s našom katoličkom vjerom

¹² Benedikt XVI., Božićno obraćanje članovima Rimske kurije i prelature, 22. prosinca 2005.

¹³ Usp. Matej 13,52.

Može se činiti suvišnim uopće iznositi opaske i neki misle da se tu nema o čemu raspravljati. Na žalost, osvjedočili smo se u prisutnost skupina ili pojedinaca koji su, po vlastitom nahođenju, "otišli izvan Crkve", premda su izvana ostali "u" Crkvi. Sigurno da taj dvostruki život ne može uroditi plodovima radosti i mira¹⁴ niti za same te osobe niti za Crkvu. Molimo da im Duh Sveti dadne svjetlo da vide put prema istinskom miru i slobodi, kao i hrabrosti da pođu njime.

Opet ću citirati naputak *Služenje autoriteta i posluš:* "Autoritet ima... zadaću očuvati živim osjećaj vjere i crkvenog zajedništva, posred naroda koji priznaje i veliča čudesa Božja, svjedočeći radost pripadnosti Njemu u velikoj obitelji jedne, svete, katoličke i apostolske Crkve. Nasljedovanje Gospodina ne može biti pothvat usamljenih pomoraca, već se plovi u zajedničkoj Petrovoj lađi, koja se odupire svim olujama; svojom marljivom i radosnom vjernošću posvećena će osoba pridonijeti dobroj plovidbi. Autoritet će morati dakle imati na umu da se 'naš posluš sastoji u slijedećem: vjerovati s Crkvom, razmišljati i govoriti s Crkvom, služiti s njom'".

5.2. Kontinuitet s poimanjem redovničkog života kako ga shvaća Crkva

Prema koncilu, "crkvena vlast ima dužnost, pod nadahnućem Duha Svetoga, tumačiti te evanđeoske savjete, određivati kako se imaju vršiti i, konačno, graditi na njima postojani oblik življenja."¹⁵

I crkvena vlast i tradicija Crkve stoljećima jasno su isticali u čemu se sastoji bit posvećenog života. Papa Benedikt to je opisao na ovaj način: "Pripadati Gospodinu; to je poslanje muškaraca i žena koji su izabrali nasljedovati Krista – čista, siromašna i poslušna – tako da svijet uzmogne povjerovati i spasiti se."¹⁶

5.3. Kontinuitet s karizmom utemeljitelja

Karizma utemeljitelja je od presudne važnosti i predstavlja ključ za obnovu i oživljavanje naših zajednicâ, privlačenje zvanja i ispunjavanje naših obaveza prema mladim ljudima koji eventualno ulaze u naše redovničke obitelji. Koncil inzistira upravo na tome. Moramo zajamčiti da život u našim zajednicama bude ujedno potpuno katolički i potpuno u skladu s karizmom utemeljitelja ili utemeljiteljice. Tu nema mjesta dvojabama jer je karizma utemeljiteljima dana u kontekstu Crkve i predana je Crkvi na odobrenje. Mnoge zajednice čine snažne napore u tome pravcu.

Međutim, neki redovnički poglavari misle da to nije dovoljno. Oni čine velike napore da bi ponovno oživjeli lik i dali važnost svom utemeljitelju te opsluživanju redovničkih pravila dali novi zamah i na taj način obnovili život u svojim zajednicama. No, tvrde da zvanja još uvijek ne pristižu. Postoje dva daljnja, vrlo važna elementa koja treba uzeti u obzir.

¹⁴ Usp. Galaćanima 5,22.

¹⁵ Drugi vatikanski koncil, *Lumen gentium*, 42.

¹⁶ Benedikt XVI., Obraćanje generalnim poglavarima i poglavaricama ustanova posvećenog života i družbi apostolskog života, 22. svibnja 2006.

5.4. Formacija novih naraštaja. Program formacije

U sadašnjim okolnostima pružiti prikladan i vjerodostojan formacijski program posebno je značajan izazov. To ne može učiniti ni sam pojedinac ni pojedina kuća, a katkad čak ni provincija. Sredstva potrebna za to razasuta su na raznim stranama; isto tako može se dogoditi da ne postoji veliko jedinstvo ili složnost oko toga što je bit formacije. Usprkos tome, to je vjerojatno najvažniji element koji utječe na dalekosežnu obnovu naših zajednica i našu sposobnost da privučemo zvanja. Zato je bitno to staviti do znanja svima onima koji žele ponovno doživjeti procvat svojih ustanova.

Nudim neka promišljanja u vezi s tim:

a. Svake je žrtve vrijedno povjeriti formaciju svojim ponajboljim članovima. Oni moraju biti u punom zajedništvu s Crkvom. Moraju, nadalje, biti razborite, vrlo duhovne i praktične osobe. Moraju voljeti svoju zajednicu i poistovjetiti se s karizmom utemeljitelja, imati duhovne ljubavi za svoje zadaće, biti svjesni snage i slabosti današnjih mladih ljudi i uživati punu potporu svoju vrhovnih poglavara.

b. Programe za postulatoru i novicijat je nekako lakše izraditi, dočim je izazov veći kada je riječ o studijima iz filozofije i teologije ili izobrazbi drugih sveučilišnih zvanja koji su članovima neophodni za apostolat. Kada je nužno da članovi stječu izobrazbu u nekim učilištima izvan same kongregacije, neka se pri njihovu izboru postupa mudro tako da znanja koja će mladi redovnici ondje stjecati budu sigurna i duboka te da im vanjske okolnosti dopuste da žive istinsko zajedništvo i redovnički život, nastavljajući njegovati sva polja svoje formacije, uključujući duhovno, sakramentsko i ljudsko područje.

c. Nova bi zvanja trebalo odgajati u svjetlu bogatih doprinosa Ivana Pavla II. i Benedikta XVI. vezano uz shvaćanje dostojanstva osobe, naravi slobode, naravi vjerske dimenzije naših života i potrebe za širom naobrazbom.

d. Morali bismo biti prožeti ljubavlju prema svojem utemeljitelju, poviješću, tradicijama, doprinosima i zdravom težnjom za služenjem dušama.

e. Vjernost duhu redovničkog života i vlastitoj ustanovi ne bi smjela biti depersonalizirana ili statična. Morala bi radije biti kreativna, sposobna iznaći nove putove za razvoj i primjenu karizme i doprijeti do novih naraštaja katolikâ i potencijalnih članova ustanove.

5.5. Aktivno promicanje zvanjâ

Zvanja su dar od Boga, inicijativa je u cijelosti Njegova. Unatoč tome, po svom običaju, On obično "koristi" druga pomagala i u provođenju svoje promisli ovisi o našoj suradnji.

Razlikujem dva različita i komplementarna načina za promicanje zvanja: prvi ću nazvati *neizravnim*, a drugi *izravnim*. I, suprotno od onoga što bi se moglo slutiti, mislim da je ono što ja nazivam neizravnim promicanjem u kontekstu današnje Crkve zapravo važnije od toga dvoga jer

u tome možemo sudjelovati svi mi; čitavo tijelo Crkva ima od toga koristi i bez toga izravno promicanje zvanja ostaje uglavnom besplodno.

Neizravno promicanje je sve ono što služi izgrađivanju Kristova života u Crkvi, a može se sažeti u tri dimenzije života: *duhovnost, katehezu i apostolat ili službu*. Moramo fokusirati te tri dimenzije kršćanskog života na dva mjesta koja imaju najviše utjecaja na poziv na posvećeni život: na obitelj i na srce, tj. na um i dušu pojedinog mladog čovjeka.

Često u samim našim životima i zajednicama razlog zbog kojeg sjeme ne donosi plod nije kameno ili neko drugo nepovoljno tlo, nego velike brige i zaglušna buka svijeta, što odvraća našu pozornost i na što tratimo svoje vrijeme. Hoću reći da smo danas zaokupljeni i brinemo se za mnoge stvari, baš poput Marte¹⁷. Svoje vrijeme trošimo na vijećanja, zasjedanja, rasprave o društvenim pitanjima, priopćenja i slično. Ali, postoji nešto i to nešto je jedino što će u konačnici promijeniti svijet, a to je duboka preobrazba osobe kroz doticaj s Kristovom milošću.

Duhovnost nije usredotočena na neodređeni vjerski osjećaj da sam prav pred Bogom i bližnjima i da imam lijepa molitvena iskustva. Njezina je bit stalno obraćenje, hranjeno na sakramentima, i ispunjenje Božjeg nauma za vlastiti život. Ona ima stvaran vidik.

Kateheza se ne ograničava na početnu pouku. Kateheza je stalno poniranje u bogatstva naše katoličke vjere koja jedina redovnicima i svim inačicama kršćanstva pruža tvrdnu i potpuno zadovoljavajuću hranu za um, a ujedno i za dušu. Od presudne je važnosti da kateheza ide ruku pod ruku s duhovnošću i da bude kadra dati razloga nadi osobe, kao što je Petar rekao¹⁸. Svjedok je tome papa Benedikt.

Treća dimenzija je akcija, življenje Kristove ljubavi u svijetu koja osobu tjera da se odrekne vlastite udobnosti. Za pojedinca je to novo iskustvo Krista. U molitvi i sakramentima preobražen si dodir s Kristom, u katehezi se tvoj um hrani, no provođenjem u djelo evanđeoske ljubavi u punini ulaziš u Kristovu ljubav koji nije držao za sebe ono što je imao¹⁹, nego je došao među nas da bi služio²⁰. Vršeci apostolat ti, zapravo, hodaš "u Isusovim sandalama".

Koristeći svoju individualnu karizmu, obogaćujući ju primjerom i iskustvom naših utemeljitelja i povijesti, mi svi možemo pridonijeti obnovi snažnog, istinskog kršćanskog života u svima onima s kojima dolazimo u dodir. Bilo bi hvalevrijedno da, dok ispituje narav i snagu svakog projekta u koji se upuštamo, pogledamo kako koristimo svoje vrijeme i čime je ono ispunjeno te tada uzmemo vremena i stvari izvedemo na čistać određujući čemu dati prioritet. Trebali bismo isto tako pogledati sadržaj i kvalitetu napose vlastitih programa.

Nazvao sam taj rad "neizravnim" jer on pripravlja kolijevku u kojoj niču zvanja (obitelji) i pozvane pojedince (pojedini mladi ljudi) da steknu otvorenu i velikodušnu raspoloživost prema Božjoj volji (duhovnost), da cijene veličinu i dar vjere (kateheza) i budu kadri žrtvovati i potpuno se dati pozivu za dobro duša (apostolat).

¹⁷ Usp. Luka 10,41.

¹⁸ Usp. 1. Petrova 3,15.

¹⁹ Usp. Filipljanima 2,6-7.

²⁰ Usp. Marko 10,45.

Te obitelji i ti životi pojedinaca predstavljaju mjesto gdje Bog obično sije sjeme zvanja. A to nas dovodi do sljedeće točke: izravnog promicanja.

Izravno je promicanja zvanja ono kada mi radimo na pronalaženju i ohrabivanju onih mladih ljudi koje Bog poziva u našu vlastitu zajednicu. To pretpostavlja da mi istinski vjerujemo da Bog djeluje u tim dušama i zato tražimo s povjerenjem, a ne obeshrabrujemo se ako odmah ne vidimo uspjeh.

Izravno promicanje činimo na razne načine: dajemo informacije i obavijesti, govorimo o zvanjima u školama i zavodima, pišemo, pozivamo, nudimo duhovne obnove i "dođi i vidi" programe i tako dalje. To se mora nastaviti i po mogućnosti proširiti koristeći sva sredstva koja nam danas stoje na raspolaganju.

Smatram da tri elementa pridonose učinkovitosti izravnog promicanja:

– Na prvome mjestu je već spomenuta neizravna priprava (bilo da se provodi kroz apostolat ili službu u vlastitoj zajednici, bilo u drugoj zajednici ili crkvenom pokretu, bilo, na kraju, u domaćim župama pojedinih vjernika).

– Ono što nudimo mora biti vjerodostojno. Drugim riječima, život u zajednici i formacija na koju pozivam te mlade ljude mora imati svoj odraz u posebnoj karizmi moje redovničke obitelji i biti u punom, radosnom zajedništvu s Crkvom.

– Promicatelji zvanja moraju imati potrebne ljudske, intelektualne i duhovne osobine i sposobnosti za vršenje te osjetljive zadaće.

6. Zaključak

Ne bi nas trebalo iznenaditi što je put koji nam predstoji pun izazova i teškoća. No, želim vas uvjeriti da imate moju potpunu potporu za svako iskreno nastojanje oko obnove pojedinih redovničkih obitelji na tragu vjernosti Crkvi i utemeljitelju. Trebat će nam mnogo iskrenosti, poniznosti, hrabrosti, otvorenosti duha, dijaloga, žrtve, ustrajnosti i molitve jer nas papa Benedikt podsjeća: "Isus nas opominje da postoje dva puta: jedan uski koji vodi u život, drugi široki koji vodi u propast."²¹ (usp. *Mt.* 7,13-14)

S pravom ste ponosni na vjersku i građansku baštinu Sjeverne Amerike i svjesni ste utjecaja koji život na ovim prostorima ima na svijet u cjelini. Katolička crkva, kao što se to zorno vidi iz osjetljivosti građanskih i društvenih vođa za poruku pape Benedikta, pozvana je prosvijetliti savjesti i tako dati čvrsti temelj društvu te biti pravi kvasac u mnoštvu²². Obnova Crkve u ovoj velikoj zemlji i njezina sposobnost da služi, nužno prolazi kroz obnovu redovničkog života.

Jedan od razloga moje nade je iskustvo snage jedinstva sa Svetim Ocem. U komunističkoj se Sloveniji narod, zbog straha od odmazde, bojava glasno govoriti protiv režima. Mjesec dana nakon izbora Ivana Pavla II., održao sam govor na Teološkom fakultetu u Ljubljani pred mnoštvom od 1.200 ljudi. Tema je bila *Kršćanstvo u Sloveniji jučer i danas*. Samoga sam sebe iznenadio

²¹ Benedikt XVI., Božićno čestitanje članovima Rimske kurije i prelature, 22. prosinca 2005.

²² *Mt.* 13,33.

dubokom kritikom komunističkog režima i traženjem prava za kršćane. Moj je govor popraćen gromoglasnim pljeskom koji se nije u Sloveniji čuo 40 godina.

Komunistička ideološka komisija sazvala je hitan sastanak da bi raspravljala o tome kako se netko usudi glasno govoriti na taj način. Zaključili su da je to posljedica izbora novog Pape. I bili su u pravu! Ivan Pavao II. dao nam je hrabrost. Znao sam da se od tada, usprkos posljedicama, nikada ne ću bojati govoriti istinu. Taj me događaj poučio koliku duhovnu, psihološku i pastoralnu vrijednost ima vjernost Svetom Ocu. To je razlog zbog kojeg sam uvjeren da ćemo, ako budemo prijanjali uz ono što je Ivan Pavao II. učio jučer i ono što nas Benedikt uči danas, izaći iz krize posvećenog života i zakoračiti u novo proljeće obnove u posvećenom životu u Americi.

Hvala vam, braćo i sestre, što ste podarili sebe Kristu i ljudskom rodu, hvala za vaše svjedočanstvo i rad, i ništa manje za vašu strpljivost i ljubaznost kojom ste danas saslušali moje riječi.

Dopustite mi da završim molitvom preuzetom iz uvodne molitve i popričesne molitve mise za redovnike iz Rimskog misala:

"Oče, ti nadahnjuješ i privodiš punini svaku dobru nakanu. Vodi svoj narod putom spasenja i čuvaj one koji su ostavili sve da bi se potpuno predali tebi. Nasljeđujući Krista i odričući se svjetske moći i bogatstva, neka vjerno služe tebi i svojoj braći u duhu siromaštva i poniznosti. Daj da budu složni u uzajamnoj brizi i svojem zajedničkom posvećivanju djelima ljubavi. Svojim svetim životom neka budu istinski svjedoci Krista čitavome svijetu. To te molimo u ime Gospodina Isusa. Amen."